

Милисав Савић

КЊАЗА ПОХОДЕ ЂАВОЛИ

На повратку из Рамаће, Књаза пробѝ ветар и он, одмах по доласку у Конак, позва нову милосницу да му опере ноге, свуче га и ушушка у кревет. Једва је чекао да је поново види, већ први пут му се беше осладила, одавно није тако гласно и дубоко испустио узвик „Бого мој!” као после првог миловања с њом.

Књаз се не осећаше добро. Хваташе га зимогрозица.

Милосница прекри марамом икону Богородице, увуче се поред њега, да га загреје, али јој Књаз, после мало времена, рече да га остави. И милосница увиде да Књаз није добро, јер се никакав узвик не оте из његових уста. Милосница се тихо повуче, заборавивши да скине мараму са иконе.

Књаз паде у бунило. Зимогрозица му пређе у врућицу.

У собу му бану свита. Расположени, као да су у сватове пошли. Предводио их је Драматист, с новом периком, нападнo напудерисаног лица. Себе и дружину најави оперском аријом. Дошло време да се жени који куће нема, певаше Драматист, проси цуру која среће нема, свате купи који посла нема; на њима је дивно одело, све у срми а голи трбуси.

И заиста су сви били голи од појаса наниже. Сваком се отегао краставац, у Ђела прцвољак, у Ушоње до колена. Драматист уместо краставца привезао магарећи реп.

Помагајте, браћо моја! Изгрди ме Богородица на пасја уста, завика Књаз, и поче да ређа грехе које му је Богородица набројала.

А што није упитао Богородицу чија је правда боља, њена или владарева? Јесте, њеној нема равне, али јој владарева у много чему припомаже. Нема времена Богородица да се бави свим људским, малим и

великим, непочинствима. Она то препушта владарима. И нема тог Бога, бар до сада се није нашао, који може овај свет уредити сваком по вољи! Што њему, Богу, ваља, не ваља неком инсану! Што њему, Књазу, ваља, не ваља Бленту, или Вуку, или Берберину. Сваки владар, као што ради и он, Књаз, пита се, пре него што било шта пресуди или одлучи, да ли би тако урадио Бог. Разлика је само у томе што Бог неће да прља руке, а владар мора! И Бог би чедоморку, родоскрвника и убицу послао на вешала баш као владар. Бог не може да спречи свог супарника, ђавола, који, рецимо, без икакве кривице умори дете од две или три године (као што су умрла и нека Књажева деца), или гађа громом недужног косача у пољу, па зато треба опростити и владару ако понеки пут погреша и ако се његов мач спусти и на недужни врат. Јер можда и владара понекад води ђаволија рука, изговори своју одбрану Ђело.

А што није упитао Богородицу, да ли се може борити против неправде, а и сам не чинити неправду? Не може, јер се и правда истерује неправдом. Али свака правда, па макар и учињена с неправдом, боља је од некажњене неправде. Турци су Србима чинили велику неправду, али Срби од те неправде нису могли да се одбране тако што су упућивали молбенија Богу или што су молили Турке да према њима буду милостиви. Одбранили су се од неправде тако што су и сами учинили неправду Турцима: попалили им куће, цамије порушили, жене покрстили. Богородица зна да је и Јелинка покрштена Туркиња, коју су, опет, као Гркињу, пре тога потурчили, додаје Распоп.

А што није питао Богородицу шта би она урадила с Карађорђем. Да ли би га пустила да поведе устанак са оно мало преосталих и јадних Срба, који би Турци у крви угушили зачас посла? Не би тада само заплатио Карађорђе, већ и народ, на стотине и стотине глава, не само устаничких, већ дечјих, старачких, женских. Србија се више не би звала Србија јер у њој не би било Срба, рече Ђело.

И што није питао Богородицу ко је измислио страшне казне. Па није он, Књаз, већ сам Бог. Зар се у народним песмама и на манастирским фрескама грешници не вешају за језике и бацају у ватрене реке, а они су мање згрешили од писара и гуслара, јер су се ови дрзнули против владара. А Богородица добра зна да је владар њен изасланик на земљи, и кад већ неће да прља руке с нама, онда боље нека ћути. Нити је било и нити ће бити да се влада без казни. Јер стоку од народа једино страх може привести памети, вели Ушоња.

И што није питао Богородицу шта би она урадила да је, којим случајем, имала кћерку јединицу, и да је на то њено мезимче обрлатио неки учитељ клавира и страних језика, нека белосветска пропалица,

који је већ ојадио и завио у црно неколико девојака, обећавајући им брак како би се само докопао њиховог мираза. Што није питао Пресвету како би се она осећала ако би сазнала да њена кћерка и тај пропалица измењују љубавна писма, у којима се девојка куне да ће тог барабу волети довека. Да ли би Богородица удала своју мезимицу за једног таквог пропалицу? И шта би урадила Богородица да би заташкала ту нечувену бруку? Дала орден неваљалцу? Брука се једино могла спрати онако како је то урадио Књаз. Јер насрнувши му на кћерку, учитељ као да је забо прст у око Књазу, настави Распоп.

Али ни праведна казна које је снашла учитеља није дозвола памети неваљалце. Чак се неки дрипац усудио да Књажевој кћерки, богомољци, направи копиле. И није морао Књаз да пита Богородицу шта би она урадила да је на његовом месту. Јер се зна шта би урадила: неваљалца одмах обесила о крушку, а све остале који су му помагали, или који нису пазили на Божану, ставила на велике муке, вели Ушоња.

И што није питао Богородицу с ким би се она окружила ако би неким случајем сишла на земљу да уводи и дели правду. Пошто она, велика госпођа, неће да се прља, сигурно би потражила нас, не само са прљавим већ до рамена окрваљеним рукама. Јер лопова ће најпре ухватити лопов, јер убици ће најпре доћи главе онај који је већ убијао. И потражила би нас јер зна да смо јој ми, грешни, верни да вернији не можемо бити, откажемо ли јој послушност, лако ће нас послати на суву крушку, настави Ушоња.

И што није упитао Богородицу ко њој окопава винограде, жање жито и бере рајске јабуке, ко јој тка и везе кошуље и плете чарапе. Ниједну он Богородицу није видео на фрескама са мотиком или српом у руци. Видео је додуше у манастиру Бреково Богородицу са преслицом, и то у тренутку кад јој архангел доноси вест да је остала благословена, али изгледа да се она, чим је чула ту вест, одрекла свих сељачких полова. Није владарима посао да раде у њиви и у винограду, каза Ђело.

А што није упитао Богородицу ко је измислио ђавола, главног спрдача. Кад је створио свет, од којег, биће, бољег нема, Бог је схватио да је заборавио на спрдаче и смејаче. Јер и он се сам никад није спрдао и смејао. Али сетио се како су се спрдали с њим, спрдачи нису ништа успели сем што су још више узвисили Божије име. И тада је створио ђавола, свог изасланика спрдње и шале. Много тога доброг донела је спрдња и шала. Понајпре да стави до знања нама смртнима да се не умислимо да смо и ми сами богови. Шала и спрдња цару скидају круну, и то не само кад иде у нужник, јунака са коња свлаче на магарца,

девојку претварају у бабу, женско у мушко, од паметног стварају будалу, истину (јер ко зна шта је истина) изврћу у лаж. Да није шале и спрдње, свет би нам се учинио као апсана. Да није њих, ми бисмо могли да ставимо брњицу на уста: не бисмо били у стању да чак поште-но опсујемо. Чак и њој, смрти, шала и спрдња умеју да покажу шипак. Из шале и спрдње рођена је и комедија, најгледаније позоришно при-казаније, изусту као у даху Драматист.

И што није упитао Богородицу шта је требало да уради неваљалом и незахвалном сербском списатељу Вуку: да му одруби главу. И шта ће Вуку фалити од спрдње, која и није далеко од истине? Ништа. И Вук ће да се већ хвали, као да је Исус, како смо му се овде наругали. Е, па кад се већ хвали, нека зна да смо могли и гору спрдачину да му при-редимо, што не значи да и нећемо, рече Бело.

И што није упитао Богородицу – и ту из таме искрсну сват кога до-сад Књаз није видео, лепа Була из оне крчме у планини изнад Дубров-ника – да мало промисли што Књаз не може да одоли лепом женскињу. Па није он поп, мада и попови нису у томе баш безгрешни. Што није упитао Богородицу зашто су она и остале светице по манастирима на-сликане као лепе жене. Са дугим, нежним вратовима, напућених, цр-вених усана као да су се најеле тек узрелих трешања. Па чак су и грешнице, које се једино у српским манастирима сликане голе, пред-стављене као бујне лепотице, лепше и од мене надалеко познате крч-марице, опеване у песмама. Кад је на довратнику цркве Свете Петке, у селу Трнава крај Рашке, угледао насликану голу грешницу, доктор Валентино Трубар је помислио да је њен једини грех у једрим рукама и грудима несрећног девојчета. Људи су створени за љубав, не само духовну, већ за љубав која пева о миловању и страсном целивању, у спајању два дела истог бића, које је проклета дуга раздвојила. Несре-ћа је што Бог није дао свим људима да воле онога кога би желели и да се воле онако како би им то пријало. Љубав је једна од највећих сла-сти живота. А Бог је нашем Књазу подарио ту жељу за слашћу. И ни-је наш Књаз развратник, он једино убира воће које само што му не спадне у крило са гране. И пошто његова жена, грешница, не може више да рађа, природно је што Књаз тражи друге, које му могу доне-ти на свет здраве наследнике. И о свакој својој милосници Књаз се брине као о својој законитој жени: све их добро удаје, са миразом, му-жеве им поставља на висока места у својој служби. Ни она, Була, чије се ноге (нека јој Књаз опрости, хтела је да каже руке) нису обавиле са-мо око султановог врата, не може да одоли Књазу. Ево, на димијама, испод њеног пупка, оставила је место да извезе Књажево име.

Али он јој не верује! У крчми изнад Дубровника завршио је са мртвачком главом на недрима, вели Књаз.

Зато што је изговорио име оног којег није требало. Сада нека се не брине. Запушиће му уста својим.

Остала свита нестаде.

Була се увлачи испод покривача код Књаза. Тело јој је врело, посебно бујне груди. Усне спушта на Књажеве.

Ах, што ме ова расечена усна пали! каже Була.

За то време, Драматист негде из угла певуши: Ко је на власти, тај не пласти, ко је на власти, тај не мора красти, ко је на власти, тај брке масти, ко је на власти, тај се части, ко је на власти тај се лепо сласти.

Књаза од пете до главе прожимају трнци сласти. Не може да дође до даха, угушиће се.

На врхунцу сласти збаци Булу. Из уста му излете: „Бого мој!”

Књаз угледа поред себе своју милосницу. Мора да му се, док је био у бунилу, поново увукла у кревет.

„Нека је, хваљен Бог! Опет ћеш ти мени, Господару мој, бити здрав!” каже милосница, бришући му марамом ознојено чело.

Из романа Доктора Валентина Трубара и сестре му Симонете њовести чуднованих догађаја у Србији